



31.12.2012

VASTAANOTTOKESKUS • FÖRLÄGGNING • RECEPTION CENTRE

IHMISKAUPAN UHRIEN AUTTAMISJÄRJESTELMÄ 1.1.–31.12.2012

1. Johdanto

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmää hallinnoiva Joutsenon vastaanottokeskus pyrkii vuotta 2012 koskevassa tilastokatsauksessa esittämään oman näkemyksensä ihmiskauppatilanteesta Suomessa. Katsauksessa kerrotaan samalla lyhyesti vastaanottokeskuksen ja sen yhteistyökumppaneiden toiminnasta ihmiskaupan vastaisessa työssä. Ensimmäinen, alkuvuoden 2012 tilannetta koskeva tilastokatsaus julkaistiin 15.6.2012.

2. Yleistilanne

Auttamisjärjestelmän näkökulmasta ihmiskauppatilanne vaikuttaa tällä hetkellä vakiintuneelta. Auttamisjärjestelmään saapuneiden uusien asiakkaiden määrä on suurin piirtein edellisen vuoden tasolla. Asiakasmäärä saavutti kuitenkin uuden huipun lokakuussa 2012, jolloin asiakkaita oli 97.

Koko vuonna auttamisjärjestelmään hyväksyttiin 48, edellisenä vuonna 52 henkilöä¹. Esityksiä auttamisjärjestelmään tuli 58 tapauksesta, edellisenä vuonna määrä oli 64. Esitysten määrä on siis laskenut noin 9 % vuodesta 2011. Tarkastelujakson aikana auttamisjärjestelmään hakeutui keskimäärin 4–5 henkilöä kuukaudessa, eikä auttamisjärjestelmästä käsin katsottuna näköpiirissä ole suuria muutoksia.

Auttamisjärjestelmän uusissa asiakkuuksissa näkyy edelleen se, että viranomaiset panostavat vahvasti auttamisjärjestelmän ohjaamiseen ja uusien ihmiskauppatapausten tunnistamiseen². Joutsenon vastaanottokeskuksen näkemyksen mukaan tyypillinen ihmiskaupan uhri on työperäisesti hyväksikäytetty henkilö, joka työskentelee ravintola- tai puutarha-alalla. Auttamisjärjestelmän toimijoiden kokemuksen perusteella voidaan ennustaa, että myös vuonna 2013 todennäköinen ihmiskaupan tai sen kaltaisen hyväksikäytön uhri on työperäisesti hyväksikäytetty henkilö.

Maantieteellisesti tarkasteltuna auttamisjärjestelmään ohjautuvat uhrin tulevat samoilta alueilta kuin aikaisemminkin, eli Pohjanmaan, pääkaupunkiseudun, Varsinais-Suomen ja Tampereen seuduilta. Joutsenon vastaanottokeskuksen käsityksen mukaan näillä alueilla ihmiskaupan tunnistaminen on hyvällä tasolla, ja näiden alueiden viranomaiset ja kolmannen sektorin toimijat tuntevat myös auttamisjärjestelmän ja sen tarjoamat mahdollisuudet.

¹ Auttamisjärjestelmään hyväksyttiin 83 % esitetyistä tapauksista (2 tapausta vielä vireillä 31.12.2012). Vuonna 2012 yhtään tapausta ei tilastoitu täysin perättömäksi.

² Esityksistä 75 % tuli viranomaisilta, 14 % järjestöiltä (näistä 75 % Pakolaisneuvonnasta) ja 11 % uhrilta itseltään tai tämän avustajalta.



3. Tilastoanalyysi aikuisten ihmiskaupan uhrien osalta³

Joutsenon vastaanottokeskuksen vastuulla oli vuoden 2012 lopussa 94 ihmiskaupan uhria tai sellaiseksi epäiltyä henkilöä. Auttamisjärjestelmän piirissä olevien aikuisten uhrien määrä nousi hieman vuoden 2012 loppupuoliskolla, mutta tämä johtuu siitä, ettei auttamisjärjestelmästä ennätetty poistaa sellaisia henkilöitä, jotka eivät enää olleet avun tarpeessa⁴.

Vuoden 2012 aikana auttamisjärjestelmään otettiin 48 uutta uhria. Heistä suurin osa eli 65,5 % oli uhriutunut työperäisesti. Seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi oli joutunut 31 % auttamisjärjestelmään ohjautuneista henkilöistä. 3,5 %:n osalta uhriutumisperusteeksi on kirjattu muu peruste.



³ Graafit ja taulukot käsittävät vain aikuiset ihmiskaupan uhrit ja myös mahdolliset toiset esitykset samasta henkilöstä. Todellisuudessa tunnistettuja ihmiskaupan uhreja on enemmän, mutta kaikki uhrit eivät halua turvautua auttamisjärjestelmän palveluihin, ja siten auttamisjärjestelmän toimijat eivät saa heistä mitään tietoa. Joutsenon vastaanottokeskus lisää vuoden 2013 tilastoseurantaan myös alaikäiset uhrit.

⁴ Arviolta 10–12 henkilöä odotti vuodenvaihteessa hallintopäätöstä auttamisjärjestelmästä poistamisesta.



3.1. Asiakasprofiili

Joutsenon vastaanottokeskuksen keräämien tietojen perusteella todennäköinen ihmiskaupan uhri on edelleen Kaakkois-Aasiasta kotoisin oleva henkilö. Auttamisjärjestelmään vuonna 2012 hakeutuneista ja hyväksytyistä henkilöistä 20 oli kotoisin Kaakkois-Aasiasta, ja he kaikki olivat uhrituneet työperäisesti lähinnä ravintolatyössä. Uhrien lähtömaihin tuli loppuvuonna muutama uusi lähtömaa.

Työperäisten uhrien kohdalla voidaan nähdä samat ihmiskauppaan liittyvät indikaattorit kuin edellisessä tilastoanalyysissä, eli uhrit ovat oleskelleet Suomessa laillisesti. Heidän tapauksissaan on nähtävissä selkeitä viitteitä työperäisestä ihmiskaupasta tai muusta vastaavasta hyväksikäytöstä. Tyypillisiä merkkejä ovat

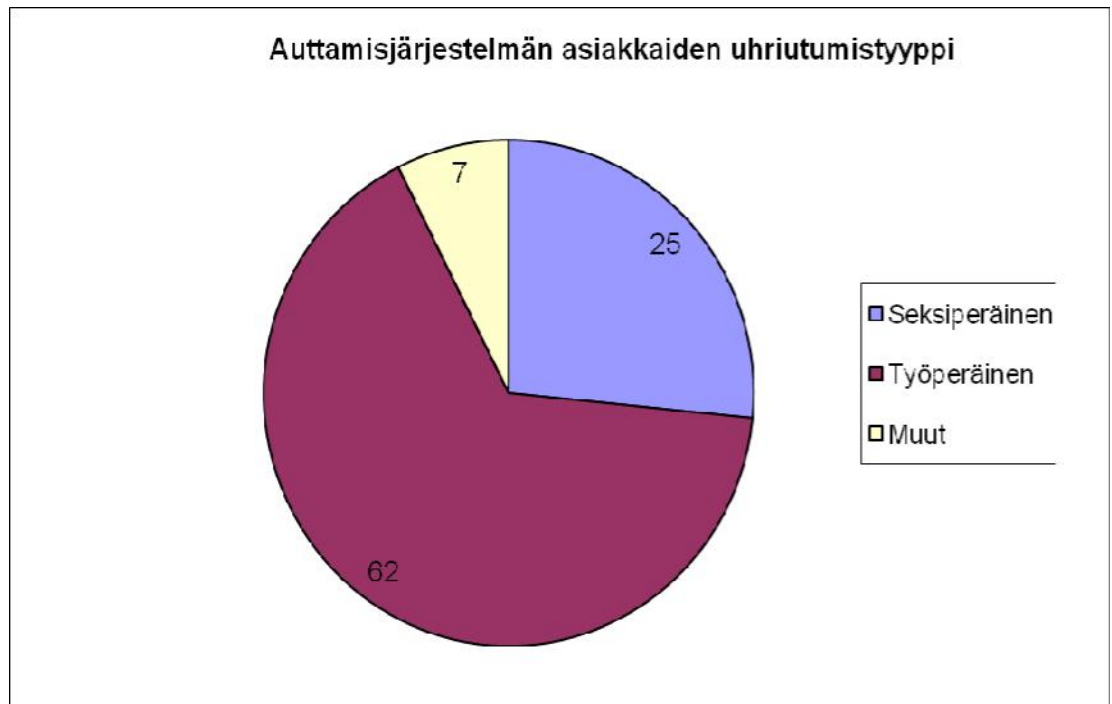
- ylipitkät työpäivät
- mahdollisesti työtä vielä työnantajan kotona
- työnantajan kontrolli niin työssä kuin vapaa-aikana
- työlupa-asiat kunnossa
- sukulaisuussuhde
- velkasuhde kotimaassa tai Suomessa
- pankkitilit työnantajan käytettävissä
- sakkomaksut
- hyvin heikko suomen kielen taito tai paikallistuntemus.

Lisäksi lähes kaikissa ihmiskauppatapauksissa on nähtävissä uhriin kohdistuva vahva psyykkinen kontrollointi.

Joutsenon vastaanottokeskus kokemusten perusteella voidaan myös päätellä, että mahdollisia ihmiskauppatapauksia ilmenee Suomessa koko maassa, mutta etenkin niillä paikkakunnilla, joilla asuu paljon maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Tästä ei kuitenkaan voida vetää sitä johtopäätöstä, että ihmiskaupparikokset olisivat



pelkästään maahanmuuttajien tekemiä, vaan taustalla on myös suomalaisia henkilöitä niin tekijöinä kuin myös mahdollisina uhreina.



Auttamisjärjestelmään hyväksyttiin vuonna 2012 yhteensä 13 seksuaalisesti hyväksikäytettyä henkilöä, mikä on 27 % auttamisjärjestelmään hyväksytyistä henkilöistä. Aikaisempaan tarkasteluajankohtaan nähden heidän määränsä on noussut (1.1.–15.6.2012 yhteensä 5 henkilöä), mutta vuositasolla tilastollista muutosta ei ole havaittavissa.

Auttamisjärjestelmän kokemusten perusteella voidaan edelleen päätellä, että todennäköinen seksuaalisesti hyväksikäytetty henkilö on kotoisin Länsi-Afrikasta ja että hän on ennen Suomeen tuloaan oleskellut huomattavankin pitkiä aikoja muualla Euroopassa⁵. Mahdollisella uhrilla on usein myös turvapaikanhakijatausta⁶. Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen henkilöiden uhritumisen selvittely ja uhrien tukeminen on erittäin haastavaa ja pitkäkestoista työtä, eikä tätä suinkaan helpota se, että uhrin ovat monesti psyykkisesti huonossa kunnossa jo Suomeen tullessaan.

4. Yhteistyö viranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa

Joutsenon vastaanottokeskus tehosti vuonna 2012 resurssiensa puitteissa yhteistyötään niin viranomaissektorin kuin kolmannen sektorin kanssa. Auttamisjärjestelmän edustajat osallistuivat ihmiskauppatapausten selvittelyyn eri puolilla Suomea paikallispoliisin tukena jo tutkinnan alkuvaiheissa. Lisäksi auttamisjärjestelmän edustajat kouluttivat sidosryhmien edustajia ihmiskauppaan ja uhrien auttamiseen liittyen. Joutsenon vastaanottokeskuksella on myös vuonna 2013 valmius ja tahto osallistua aktiivisesti sidosryhmäyhteistyöhön ympäri Suomea.

⁵ Uutena lähtömaana Ghana.

⁶ 72 % seksuaalisesti hyväksikäytetyistä uhreista on tullut Suomeen turvapaikanhakijoina.



Auttamisjärjestelmää hallinnoiva Joutsenon vastaanottokeskus on aloittanut kuluneen vuoden aikana Maahanmuuttoviraston johdolla Euroopan pakolaisrahaston tukeman HAPKE-hankkeen⁷, jonka tarkoituksena on parantaa ihmiskaupan tunnistamista turvapaikanhakijoiden keskuudessa.

Hankkeen tavoitteiden kannalta keskeisiä toimintoja Joutsenon vastaanottokeskuksessa ovat

- 1) toimintakäsikirjan rakentaminen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään
- 2) kirjallisen materiaalin tuottaminen turvapaikanhakijoille työntekoon liittyen
- 3) koulutusten ja koulutusmateriaalin tuottaminen työperäiseen ihmiskauppaan liittyen turvapaikanhakijoille
- 4) Ihmiskauppa.fi-verkkosivuston päivittäminen.

Joutsenon vastaanottokeskus kehittää osaltaan aktiivisesti myös ihmiskauppaa koskevaa kansallista lainsäädäntöä: vastaanottokeskus on mukana sisäasianministeriön vetämässä, ihmiskaupan uhrien auttamista koskevassa lainsäädäntötyöryhmässä. Joutsenon vastaanottokeskus on myös antanut lausunnon oikeusministeriön ihmiskauppatyöryhmän mietintöön.

Auttamisjärjestelmän edustaja on ollut mukana Vähemmistövaltuutetun toimiston ja Pohjoismaisen ministerineuvoston järjestämässä työperäistä ihmiskauppaa koskevassa konferenssissa sekä osallistunut Itämeren maiden neuvoston järjestämään lapsia koskevaan ihmiskauppaseminaariin Vilnassa⁸.

Auttamisjärjestelmän edustajat pyrkivät jatkossakin aktiivisesti vaikuttamaan ihmiskauppaan liittyvään kansalliseen ja kansainväliseen keskusteluun uhrien ja heidän läheistensä auttamiseksi ja ihmiskauppailmiön torjumiseksi.

5. Ajankohtaiset asiat

5.1. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän keskittäminen Joutsenon vastaanottokeskukseen

Ihmiskaupan uhrien auttaminen keskitettiin kaikkien uhrien osalta Joutsenon vastaanottokeskukseen 12.11.2012 lukien. Joutsenon vastaanottokeskus on tuosta lähtien tarjonnut apua myös alaikäisille ihmiskaupan uhreille. Aiemmin alaikäisten uhrien auttamisesta vastasi Oulun vastaanottokeskus.

Oulun vastaanottokeskuksen alaikäisosaaminen on edelleen Joutsenon vastaanottokeskuksen käytössä, eikä alaikäisten uhrien auttamisen taso tule laskemaan aikaisempaan verraten. Jatkuvuuden turvaamiseksi Oulun vastaanottokeskuksen alaikäisasiantuntijat on nimitetty Joutsenon vastaanottokeskuksen moniammatillisen arviointityöryhmän jäseniksi, ja arviointityöryhmää on täydennetty Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden lastensuojelun ammattilaisilla.

5.2. Oikeudellinen ohje

Joutsenon vastaanottokeskus julkisti 20.12.2012 ensimmäisen version ihmiskaupan uhreille ja heitä avustaville tahoille suunnatusta oikeudellisesta ohjeesta.

⁷ Haavoittuvassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden palvelujärjestelmien kehittämishanke

⁸ Pohjoismainen konferenssi ihmiskaupasta ja työelämästä 27.–28.11.2012; CBSS: "[Children trafficked for exploitation in begging and criminality. A roundtable meeting, Vilnius 29–30 November 2012](#)".



Ohjeessa on pyritty kertomaan hyvin ymmärrettävästi auttamisjärjestelmästä ja sen tarjoamista palveluista. Lisäksi ohjeessa on kerrottu lyhyesti oleskelulupa-asioista ja rikostutkintaan liittyvistä asioista.

Oikeudellinen ohje jaetaan yhteistyötahojen käyttöön ja siitä teetetään myös käännökset tarvittaville kielille. Ohje julkaistaan myös Ihmiskauppa.fi-sivuilla.

6. Johtopäätökset

Auttamisjärjestelmään ohjautuneiden uhrien määrät ovat viime vuosina pysyneet 50–60 henkilön tasolla. Auttamisjärjestelmään ohjautuneet asiakasmäärät eivät kuitenkaan kerro koko totuutta ihmiskauppailmiön laajuudesta Suomessa, vaan mahdolliset uhrimäärät ovat vuositasolla jonkin verran korkeammat kuin auttamisjärjestelmän tilastot osoittavat. Esimerkiksi kaikki poliisin tai Rajavartiolaitoksen tietoon tulleet uhrin ei hakeudu auttamisjärjestelmän palveluiden piiriin.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän palveluille on jatkossakin kysyntää, ja Joutsenon vastaanottokeskus ennustaa, että auttamisjärjestelmän asiakasmäärät nousevat maltillisesti, kun yleinen ihmiskauppapätietous lisääntyy. Myös mahdolliset lainsäädäntömuutokset rikoslain osalta voivat lisätä ihmiskaupparikoksen uhreiksi määriteltyjen henkilöiden määrää ja auttamiseen oikeutettuja tahoja.

Ihmiskauppaa esiintyy Suomessa koko maassa, mutta erityisesti isoissa kaupungeissa ja alueilla, joilla asuu paljon maahanmuuttajia.

Ihmiskaupan tunnistaminen on edistynyt viime aikoina, mutta tietoisuutta ilmiön olemassaolosta on edelleen lisättävä, koska ilman sitä rikoksia ei havaita. Auttamisjärjestelmään ohjautuneet tapaukset ovat osaltaan olleet pimennossa jopa vuosia ja vaikka uhrin ovatkin olleet Suomessa oleskelunsa aikana yhteydessä viranomaiseen tai ympäröivään yhteiskuntaan, mutta hyväksikäyttötapauksia ei ole kuitenkaan pystytty tunnistamaan.

Joutsenon vastaanottokeskus pyrkii omalta osaltaan edistämään ihmiskauppapätietouden levittämistä niin viranomaisten kuin myös suuren yleisön keskuudessa. Joutsenon ja Oulun vastaanottokeskukset ovat tukeneet Vähemmistövaltuutetun ja IOM:n ihmiskaupan vastaista [Ihmiskauppa ei ole satua -kampanjaa](#).

Joutsenon vastaanottokeskus tarjoaa vuonna 2013 ihmiskauppaan liittyviä koulutuksia niille viranomaisille ja alueille, joiden kanssa auttamisjärjestelmällä ei vielä ole ollut käytännön yhteistyötä. Tässä asiassa tehdään yhteistyötä Vähemmistövaltuutetun toimiston kanssa.

Alaikäisten ihmiskaupan uhrien määrät ovat hyvin pieniä. Vuonna 2012 auttamisjärjestelmään otettiin vain 2 alaikäistä uhria. Tässä yhteydessä selittävä tekijänä voidaan nähdä muun muassa se, että alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrät ovat laskeneet Suomessa huomattavasti viime aikoina.



6.1. Vuoden 2013 ennuste

Joutsenon vastaanottokeskus ennusti edellisessä tilastokatsauksessaan kesäkuussa, että vuoden 2012 aikana auttamisjärjestelmään hakeutuu noin 50 henkilöä (toteuma: 48). Ottaen huomioon auttamisjärjestelmään vuonna 2012 hakeutuneiden henkilöiden lukumäärän sekä auttamisjärjestelmän tietoon tulleet mahdolliset uhritapaukset sekä muut yhteydenotot, on vuoden 2013 uhriennustetta nostettava 60 henkilöön. Ennuste perustuu etenkin siihen kokemukseen, että työperäisiin ihmiskauppaepäilyihin liittyy useasti isoja ryhmiä ja mahdollisten autettavienkin määrät voivat olla suuria, jopa useita kymmeniä henkilöitä.

Auttamisjärjestelmään ohjautuvien uhrien määrä voi myös nousta jonkin verran yli ennustetun 60:n, jos lainsäädännössä (rikoslaki) tulee voimaan ihmiskauppa- ja paritusnormistoon liittyviä tarkennuksia. Toisaalta uhrimäärä saattaa lisääntyä myös, jos ihmiskauppailmiöön liittyviä esitutkintoja saadaan vireille tasaisesti koko Suomessa.